

העדפות שפה בקרב נבחני ערבית במכפ"ל

איילת גולדצויג, כרמל אורן, מאיר ברנרן

תמצית

במחקר זה נבדק הקשר בין העדפות השפה של נבחני הערבית במבחן הכניסה הפסיכומטרי לאוניברסיטאות (מכפ"ל) ובין הישגיהם בבחינה זו, במבחן ידע עברית המועבר לנבחנים שנבחנו במכפ"ל בשפה שאינה עברית (יע"ל), ובין מאפיינים דמוגרפיים. השערת המחקר הייתה כי ימצא קשר חיובי בין נטייה להעדיף את השפה העברית על פני הערבית בתפקודי יומיום שונים לבין הציונים במכפ"ל וביע"ל, וכן שימצא קשר חיובי בין העדפה זו למיצב חברתי-כלכלי. בנוסף, נעשה גם ניסיון להיעזר במשתני המחקר להסבר הפער הניכר בציוני מכפ"ל בין נבחני ערבית לבין נבחני יתר השפות – מעבר לתרומה של משתני הרקע (מצב חברתי-כלכלי ומגדר) להבנת הפער. התוספת נמצאה מובהקת, אך מזערית.

מדגם המחקר כלל 1,404 נבחנים בשפה הערבית שנבחנו לראשונה במכפ"ל בין יולי 2013 עד אפריל 2014 (כולל), והשיבו על השאלות הרלוונטיות בשאלון המשוב.

ממצאי המחקר מלמדים כי רוב הנבחנים במדגם למדו בבית הספר בשפה הערבית, והיו רוצים שילדיהם ילמדו גם הם בשפה הערבית. עם זאת, נבחנים שלמדו בבית הספר בשפה העברית קיבלו ציונים גבוהים יותר בבחינת הידע בעברית (יע"ל), ובמידה מסוימת גם בציוני מכפ"ל. כמו כן, משתני הרקע שלהם (השכלת אם ומצב הכלכלי) היו גבוהים יותר. לא נמצא אפקט לשפה שבה היו מעדיפים שילדיהם ילמדו בבית הספר על ציוני יע"ל. בניגוד להשערת המחקר, נמצא כי מי שהעדיפו שילדיהם ילמדו בערבית קיבלו בממוצע ציונים גבוהים יותר במכפ"ל מאלה שהעדיפו שילדיהם ילמדו בעברית, וממוצע השכלת האם בקבוצה זו היה גבוה יותר. בשל מספרם הקטן של המעדיפים שילדיהם ילמדו בעברית וחוסר בהירות בנוגע למידת הייצוגיות של קבוצה זו, יש להתייחס אל התוצאות בזהירות.

הרצון של הנבחנים שילדיהם ילמדו בערבית (אפילו בקרב נבחנים שלמדו בעצמם בעברית) מלמד על חשיבותה הסמלית הרבה של השפה הערבית, בקרב רוב הנבחנים בערבית. בשילוב עם ממצאי מחקרים אחרים, ניתן לפרש את תוצאות המחקר כתומכות בטענה שדוברי הערבית נוקטים בגישה של אינטגרציה לשונית: הם מבינים את החשיבות של לימוד עברית מהבחינה הפונקציונלית ומאמצים אותה, אך לא במחיר ויתור על השפה הערבית כשפת הלימודים הראשית. חשיבותה הפונקציונלית של רכישת השפה העברית איננה מבטלת את חשיבותה הסמלית של השפה הערבית בשימור הזהות הערבית-פלסטינית.